

Latin V Summer Reading

2021

*Translate the following fragments and passages to the best of your ability.
Fragmentary material will be expectedly disjointed.*

The Twelve Tables

DUODECIM TABULARUM LEGES

TABULA I

Si in ius vocat, ito. Ni it, antestamino. Igitur em capito.

Si calvitur pedemve struit, manum endo iacito.
Si morbus aevitasve vitium escit, iumentum dato.
Si nolet, arceram ne sternito.

Assiduo vindex assiduus esto.
Proletario iam civi quis volet vindex esto.

nex . . . forti sanati . . .

Rem ubi pacunt, orato. Ni pacunt, in comitio aut in foro ante meridiem
caussam coiciunto.
Com peroranto ambo praesentes. Post meridiem praesenti litem addicito.
Si ambo praesentes,
solis occasus suprema tempestas esto.

vades . . . subvades . . .

TABULA II

<Actor dicito:> ex sponsione te mihi . . . dare oportere aio. Quando tu
negas, te praetor iudicem sive arbitrum postulo uti des.

. . . morbus sonticus . . . aut status dies cum hoste . . . quid horum fuit
unum iudici arbitrove reove, eo dies diffissus esto.

Cui testimonium defuerit, is tertiis diebus ob portum obvagalatum ito.

TABULA III

Aeris confessi rebusque iure iudicatis XXX dies iusti sunt.

Post deinde manus iniectio esto. In ius ducito. Ni iudicatum facit aut quis endo eo in iure vindicit, secum ducito, vincito aut nervo aut compedibus XV pondo, ne maiore aut si volet minore vincito.

Si volet suo vivito, ni suo vivit, qui eum vinctum habebit, libras faris endo dies dato. Si volet, plus dato.

Tertiis nundinis partis secanto. Si plus minusve secuerunt, se fraude esto adversus hostem aeterna auctoritas <esto>.

(Aulus Gellius, 20 I 46: Erat autem ius interea paciscendi ac nisi pacti forent habebantur in vinculis dies LX. Inter eos dies trinis nundinis continuis ad praetorem in comitium producebantur, quantaeque pecuniae iudicati essent, praedicabatur. Tertiis autem nundinis capite poenas dabant, aut trans Tiberim peregre venum ibant.)

TABULA IV

Si pater filium ter venum duit, filius a patre liber esto.

TABULA V

Uti legassit super pecunia tutelave suae rei, ita ius esto. Si intestato moritur, cui suus heres nec escit, adgnatus proximus familiam habeto. Si adgnatus nec escit, gentiles familiam habento.

(Gaius I.155: Quibus testamento...tutor datus non sit, iis lege XII [Tabularum] agnati sunt tutores.)

Si furiosus escit, adgnatum gentiliumque in eo pecuniaque eius potestas esto. . . . ast ei custos nec escit . .

Ex ea familia . . . in eam familiam.

TABULA VI

Cum nexum faciet mancipiumque, uti lingua nuncupassit, ita ius esto.

Si qui in iure manum conserunt tignum iunctum aedibus vineave sei concapit ne solvito . . . duplione . . . quandoque sarpta, donec dempta erunt.

(Gaius, I, 111: Lege XII tabularum cautum est, ut si qua nollet usu in manum mariti convenire, ea quotannis trinotio abesset atque eo modo cuiusque anni [usum] interrumperet.)

TABULA VII

. . . ambitus . . . sestertius pes . . .

Si iurgant . . . tres arbitri . . .

Viam muniunto: ni sam delapidassint, qua volet iumento agito.

Si aqua pluvia nocet . . .

TABULA VIII

Qui malum carmen incantassit . . .

Si membrum rup<s>it, ni cum eo pacit, talio esto.

Manu fustive si os fregit libero, CCC <assium>, si servo, CL <assium> poenam subito si iniuriam faxsit, viginti quinque poenae <asses> sunt.

. . . rup<s>it . . . sarcito.

Qui fruges excantassit . . . neve alienam segetem pellexeris . . . <capite>. . . si nox furtum faxsit, si occisit, iure caesus esto.

Luci . . . si se telo defendit, . . . endoque plorato.

Lance et licio <ito>.

Si adorat furto, quod nec manifestum erit . . ., <duplione damnum decidito>.

Patronus si clienti fraudem fecerit, sacer esto.

Qui se sierit testarier libripensve fuerit, ni testimonium fatiatur, improbus intestabilisque esto.

Si telum manu fugit magis quam iecit, <arietem subicito>.

TABULA IX

<privilegia ne inroganto.>

<de capite civis nisi per maximum comitiatum . . . ne ferunto.>

TABULA X

Hominem mortuum in urbe ne sepelito neve urito.

. . . hoc plus ne facito: rogum ascea ne polito.

Mulieres genas ne radunto neve lessum funeris ergo habento.

Homine mortuo ne ossa legito, quo post funus faciat.

Qui coronam parit ipse pecuniave eius honoris virtutisve ergoduitur ei . . .

Neve aurum addito. At cui auro dentes iuncti escunt. Ast in cum illo sepeliet uretve, se fraude esto.

TABULA XI

<conubia plebi cum patribus>

(Cicero. De Republica, II 36-37: Qui [Xviri] cum X tabulas summa legum aequitate prudentiaque conscripsissent, in annum posterum Xviro alios subrogaverunt...qui duabus tabulis iniquarum legum additis...conubia haec illi ut ne plebei cum patribus essent, inhumanissima lege sanxerunt.)

. . . dies intercalandi . . .

. . . dies fasti . . .

TABULA XII

Si servo furtum faxit noxiamve no<x>it.

Si vindiciam falsam tulit, si velit is . . . tor arbitros tris dato, eorum arbitrio . . . fructus duplione damnum decidito.

Justinian, Digesta XII

De rebus creditis si certum petetur et de condictione.

Dig. 12.1.1pr.

Ulpianus 26 ad ed.

E re est, priusquam ad verborum interpretationem perveniamus, pauca de significatione ipsius tituli referre.

Dig. 12.1.1.1

Ulpianus 26 ad ed.

Quoniam igitur multa ad contractus varios pertinentia iura sub hoc titulo praetor inseruit, ideo rerum creditarum titulum praemisit: omnes enim contractus, quos alienam fidem secuti instituimus, complectitur: nam, ut libro primo quaestionum celsus ait, credendi generalis appellatio est: ideo sub hoc titulo praetor et de commodato et de pignore edixit. nam cuicumque rei adsentiamur alienam fidem secuti mox recepturi quid, ex hoc contractu credere dicimur. rei quoque verbum ut generale praetor elegit.

Dig. 12.1.2pr.

Paulus 28 ad ed.

Mutuum damus recepturi non eandem speciem quam dedimus (alioquin commodatum erit aut depositum), sed idem genus: nam si aliud genus, veluti ut pro tritico vinum recipiamus, non erit mutuum.

Dig. 12.1.2.1

Paulus 28 ad ed.

Mutui datio consistit in his rebus, quae pondere numero mensura consistunt, quoniam eorum datione possumus in creditum ire, quia in genere suo functionem recipiunt per solutionem quam specie: nam in ceteris rebus ideo in creditum ire non possumus, quia aliud pro alio invito creditori solvi non potest.

Dig. 12.1.2.2

Paulus 28 ad ed.

Appellata est autem mutui datio ab eo, quod de meo tuum fit: et ideo, si non faciat tuum, non nascitur obligatio.

Dig. 12.1.2.3

Paulus 28 ad ed.

Creditum ergo a mutuo differt qua genus a specie: nam creditum consistit extra eas res, quae pondere numero mensura continentur sic, ut, si eandem rem recepturi sumus, creditum est. item mutuum non potest esse, nisi proficiscatur pecunia, creditum autem interdum etiam si nihil proficiscatur, veluti si post nuptias dos promittatur.

Dig. 12.1.2.4

Paulus 28 ad ed.

In mutui datione oportet dominum esse dantem, nec obest, quod filius familias et servus dantes peculiares nummos obligant: id enim tale est, quale si voluntate mea tu des pecuniam: nam mihi actio acquiritur, licet mei nummi non fuerint.

Dig. 12.1.2.5

Paulus 28 ad ed.

Verbis quoque credimus quodam actu ad obligationem comparandam interposito, veluti stipulatione.

Dig. 12.1.3

Pomponius 27 ad sab.

Cum quid mutuum dederimus, etsi non cavimus, ut aequè bonum nobis redderetur, non licet debitori deteriorem rem, quae ex eodem genere sit, reddere, veluti vinum novum pro vetere: nam in contrahendo quod agitur pro cauto habendum est, id autem agi intellegitur, ut eiusdem generis et eadem bonitate solvatur, qua datum sit.

Dig. 12.1.4pr.

Ulpianus 34 ad sab.

Si quis nec causam nec propositum faenerandi habuerit et tu empturus praedia desideraveris mutuam pecuniam nec volueris creditae nomine antequam emisses suscipere atque ita creditor, quia necessitatem forte proficiscendi habebat, deposuerit apud te hanc eandem pecuniam, ut, si emisses, crediti nomine obligatus esses, hoc depositum periculo est eius qui suscepit. nam et qui rem vendendam acceperit, ut pretio uteretur, periculo suo rem habebit.

Dig. 12.1.4.1

Ulpianus 34 ad sab.

Res pignori data pecunia soluta condici potest. et fructus ex iniusta causa percepti condicendi sunt: nam et si colonus post lustrum completum fructus perceperit, condici eos constat ita demum, si non ex voluntate domini percepti sunt: nam si ex voluntate, procul dubio cessat condictio.

Dig. 12.1.4.2

Ulpianus 34 ad sab.

Ea, quae vi fluminum importata sunt, condici possunt.

Dig. 12.1.5

Pomponius 22 ad sab.

Quod te mihi dare oporteat si id postea perierit, quam per te factum erit quominus id mihi dares, tuum fore id detrimentum constat. sed cum quaeratur, an per te factum sit, animadverti debet, non solum in potestate tua fuerit id nec ne aut dolo malo feceris quominus esset vel fuerit nec ne, sed etiam si aliqua iusta causa sit, propter quam intellegere deberes te dare oportere.

Dig. 12.1.6

Paulus 28 ad ed.

Certum est, cuius species vel quantitas, quae in obligatione versatur, aut nomine suo aut ea demonstratione quae nominis vice fungitur qualis quantaque sit ostenditur. nam et pedius libro primo de stipulationibus nihil referre ait, proprio nomine res appelletur an digito ostendatur an vocabulis quibusdam demonstretur: quatenus mutua vice fungantur, quae tantundem praestent.

Dig. 12.1.7

Ulpianus 26 ad ed.

Omnia, quae inseri stipulationibus possunt, eadem possunt etiam numerationi pecuniae, et ideo et condiciones.

Dig. 12.1.8

Pomponius 6 ex plaut.

Proinde mutui datio interdum pendet, ut ex post facto confirmetur: veluti si dem tibi mutuos nummos, ut, si condicio aliqua exstiterit, tui fiant

sisque mihi obligatus: item si legatam pecuniam heres crediderit, deinde legatarius eam noluit ad se pertinere, quia heredis ex die aditae hereditatis videntur nummi fuisse, ut credita pecunia peti possit. nam iulianus ait et traditiones ab herede factas ad id tempus redigi, quo hereditas adita fuerit, cum repudiatum sit legatum aut adpositum.

Dig. 12.1.9pr.

Ulpianus 26 ad ed.

Certi conditio competit ex omni causa, ex omni obligatione, ex qua certum petitur, sive ex certo contractu petatur sive ex incerto: licet enim nobis ex omni contractu certum condicere, dummodo praesens sit obligatio: ceterum si in diem sit vel sub condicione obligatio, ante diem vel condicionem non potero agere.

Dig. 12.1.9.1

Ulpianus 26 ad ed.

Competit haec actio etiam ex legati causa et ex lege aquilia. sed et ex causa furtiva per hanc actionem condicatur. sed et si ex senatus consulto agetur, competit haec actio, veluti si is cui fiduciaria hereditas restituta est agere volet.

Dig. 12.1.9.2

Ulpianus 26 ad ed.

Sive autem suo nomine quis obligatus sit sive alieno, per hanc actionem recte convenitur.

Dig. 12.1.9.3

Ulpianus 26 ad ed.

Quoniam igitur ex omnibus contractibus haec certi conditio competit, sive re fuerit contractus factus sive verbis sive coniunctim, referendae sunt nobis quaedam species, quae dignum habent tractatum, an haec actio ad petitionem eorum sufficiat.

Dig. 12.1.9.4

Ulpianus 26 ad ed.

Numeravi tibi decem et haec alii stipulatus sum: nulla est stipulatio: an condicere decem per hanc actionem possim, quasi duobus contractibus intervenientibus, uno qui re factus est, id est numeratione, alio qui verbis, id est inutiliter, quoniam alii stipulari non potui? et puto posse.

Dig. 12.1.9.5

Ulpianus 26 ad ed.

Idem erit, si a pupillo fuero sine tutoris auctoritate stipulatus, cui tutore auctore credidi: nam et tunc manebit mihi conditio ex numeratione.

Dig. 12.1.9.6

Ulpianus 26 ad ed.

Item quaeri potest et si, quod tibi numeravi, sub impossibili condicione stipuler: cum enim nulla sit stipulatio, manebit conditio.

Dig. 12.1.9.7

Ulpianus 26 ad ed.

Sed et si ei numeravero, cui postea bonis interdictum est, mox ab eo stipuler, puto pupillo eum comparandum, quoniam et stipulando sibi acquirit.

Dig. 12.1.9.8

Ulpianus 26 ad ed.

Si nummos meos tuo nomine dederò velut tuos absente te et ignorante, aristo scribit adquiri tibi conditionem: iulianus quoque de hoc interrogatus libro decimo scribit veram esse aristonis sententiam nec dubitari, quin, si meam pecuniam tuo nomine voluntate tua dederò, tibi acquiritur obligatio, cum cottidie credituri pecuniam mutuam ab alio poscamus, ut nostro nomine creditor numeret futuro debitori nostro.

Dig. 12.1.9.9

Ulpianus 26 ad ed.

Deposui apud te decem, postea permisi tibi uti: nerva proculus etiam antequam moveantur, condicere quasi mutua tibi haec posse aiunt, et est verum, ut et Marcello videtur: animo enim coepit possidere. ergo transit periculum ad eum, qui mutuam rogavit et poterit ei condici.

Dig. 12.1.10

Ulpianus 2 ad ed.

Quod si ab initio, cum deponerem, uti tibi si voles permisero, creditam non esse antequam mota sit, quoniam debitu iri non est certum.

Dig. 12.1.11pr.

Ulpianus 26 ad ed.

Rogasti me, ut tibi pecuniam crederem: ego cum non haberem, lancem tibi dedi vel massam auri, ut eam venderes et nummis uteraris. si vendideris, puto mutuam pecuniam factam. quod si lancem vel massam sine tua culpa perdidideris prius quam venderes, utrum mihi an tibi perierit, quaestionis est. mihi videtur nervae distinctio verissima existimantis multum interesse, venalem habui hanc lancem vel massam nec ne, ut, si venalem habui, mihi perierit, quemadmodum si alii dedissem vendendam: quod si non fui proposito hoc ut venderem, sed haec causa fuit vendendi, ut tu uteraris, tibi eam perisse, et maxime si sine usuris credidi.

Dig. 12.1.11.1

Ulpianus 26 ad ed.

Si tibi dedero decem sic, ut novem debeas, proculus ait, et recte, non amplius te ipso iure debere quam novem. sed si dedero, ut undecim debeas, putat proculus amplius quam decem condici non posse.

Dig. 12.1.11.2

Ulpianus 26 ad ed.

Si fugitivus servus nummos tibi crediderit, an condicere tibi dominus possit, quaeritur. et quidem si servus meus, cui concessa est peculii administratio, crediderit tibi, erit mutua: fugitivus autem vel alius servus contra voluntatem domini credendo non facit accipientis. quid ergo? vindicari nummi possunt, si extant ^ exstant^, aut, si dolo malo desinant possideri, ad exhibendum agi: quod si sine dolo malo consumpsisti, condicere tibi potero.

Dig. 12.1.12

Pomponius 6 ex plaut.

Si a furioso, cum eum compotem mentis esse putares, pecuniam quasi mutuam acceperis eaque in rem tuam versa fuerit, conditionem furioso adquiri iulianus ait: nam ex quibus causis ignorantibus nobis actiones adquiruntur, ex isdem etiam furioso adquiri. item si is qui servo crediderat furere coeperit, deinde servus in rem domini id verterit, condici furiosi nomine posse. et si alienam pecuniam credendi causa quis dederit, deinde furere coeperit et consumpta sit ea pecunia, conditionem furioso adquiri.

Dig. 12.1.13pr.

Ulpianus 26 ad ed.

Nam et si fur nummos tibi credendi animo dedit, accipientis non facit, sed consumptis eis nascitur conditio.

Dig. 12.1.13.1

Ulpianus 26 ad ed.

Unde papinianus libro octavo quaestionum ait: si alienos nummos tibi mutuos dedi, non ante mihi teneris, quam eos consumpseris. quod si per partes eos consumpseris, an per partes tibi condicam, quaerit: et ait condicturum, si admonitus alienos nummos fuisse ideo per partem condico, quia nondum totos consumptos compereram.

Dig. 12.1.13.2

Ulpianus 26 ad ed.

Si servus communis decem crediderit, puto, sive administratio servo concessa est, sive non et consumantur nummi, quinque competere actionem: nam et si communes tibi nummos credidero centum, posse me quinquaginta condicere libro octavo quaestionum papinianus scribit, etiamsi singula corpora communia fuerint.

Dig. 12.1.14

Ulpianus 29 ad ed.

Si filius familias contra senatus consultum mutuatus pecuniam solverit, patri nummos vindicanti nulla exceptio obicietur: sed si fuerint consumpti a creditore nummi, Marcellus ait cessare conditionem, quoniam totiens conditio datur, quotiens ex ea causa numerati sunt, ex qua actio esse potuisset, si dominium ad accipientem transisset: in proposito autem non esset. denique per errorem soluti contra senatus consultum crediti magis est cessare repetitionem.

Dig. 12.1.15

Ulpianus 31 ad ed.

Singularia quaedam recepta sunt circa pecuniam creditam. nam si tibi debitorem meum iussero dare pecuniam, obligaris mihi, quamvis meos nummos non acceperis. quod igitur in duabus personis recipitur, hoc et in eadem persona recipiendum est, ut, cum ex causa mandati pecuniam mihi debeas et convenerit, ut crediti nomine eam retineas, videatur mihi data pecunia et a me ad te profecta.

Dig. 12.1.16

Paulus 32 ad ed.

Si socius propriam pecuniam mutuam dedit, omnimodo creditam pecuniam facit, licet ceteri dissenserint: quod si communem numeravit, non alias creditam efficit, nisi ceteri quoque consentiant, quia suae partis tantum alienationem habuit.

Dig. d.12.1.17

Ulpianus 1 disp.

Cum filius familias viaticum suum mutuuum dederit, cum studiorum causa romae ageret, responsum est a scaevola extraordinario iudicio esse illi subveniendum.

Dig. 12.1.18pr.

Ulpianus 7 disp.

Si ego pecuniam tibi quasi donaturus dedero, tu quasi mutuam accipias, iulianus scribit donationem non esse: sed an mutua sit, videndum. et puto nec mutuam esse magisque nummos accipientis non fieri, cum alia opinione acceperit. quare si eos consumpserit, licet conditione teneatur, tamen doli exceptione uti poterit, quia secundum voluntatem dantis nummi sunt consumpti.

Dig. 12.1.18.1

Ulpianus 7 disp.

Si ego quasi deponens tibi dedero, tu quasi mutuam accipias, nec depositum nec mutuuum est: idem est et si tu quasi mutuam pecuniam dederis, ego quasi commodatam ostendendi gratia accepi: sed in utroque casu consumptis nummis conditioni sine doli exceptione locus erit.

Dig. 12.1.19pr.

Iulianus 10 Dig.

Non omnis numeratio eum qui accepit obligat, sed quotiens id ipsum agitur, ut confestim obligaretur. nam et is, qui mortis causa pecuniam donat, numerat pecuniam, sed non aliter obligabit accipientem, quam si exstisset casus, in quem obligatio collata fuisset, veluti si donator convaluisset aut is qui accipiebat prior decessisset. et cum pecunia daretur, ut aliquid fieret, quamdiu in pendentem esset, an id futurum esset, cessabit obligatio: cum vero certum esse coepisset futurum id non esse, obligabitur qui accepisset: veluti si titio decem dedero, ut stichum intra

calendas manumitteret, ante kalendas nullam actionem habebō, post kalendas ita demum agere poterō, si manumissus non fuerit.

Dig. 12.1.19.1

Iulianus 10 Dig.

Si pupillus sine tutoris auctoritate crediderit aut solvendi causa dederit, consumpta pecunia conditionem habet vel liberatur non alia ratione, quam quod factō eius intellegitur ad eum qui acceperit pervenisse: quapropter si eandem pecuniam is, qui in creditum vel in solutum acceperat, alii porro in creditum vel in solutum dederit, consumpta ea et ipse pupillo obligatur vel eum a se liberabit et eum cui dederit obligatum habebit vel se ab eo liberabit. nam omnino qui alienam pecuniam credendi causa dat, consumpta ea habet obligatum eum qui acceperit: item qui in solutum dederit, liberabitur ab eo qui acceperit.

Dig. 12.1.20

Iulianus 18 Dig.

Si tibi pecuniam donassem, ut tu mihi eandem crederes, an credita fieret? dixi in huiusmodi propositionibus non propriis verbis nos uti, nam talem contractum neque donationem esse neque pecuniam creditam: donationem non esse, quia non ea mente pecunia daretur, ut omnimodo penes accipientem maneret: creditam non esse, quia exsolvendi causa magis daretur, quam alterius obligandi. igitur si is, qui pecuniam hac condicione accepit, ut mihi in creditum daret, acceptam dederit, non fore creditam: magis enim meum accepisse intellegi debeo. sed haec intellegenda sunt propter subtilitatem verborum: benignius tamen est utrumque valere.

Dig. 12.1.21

Iulianus 48 Dig.

Quidam existimaverunt neque eum, qui decem peteret, cogendum quinque accipere et reliqua persequi, neque eum, qui fundum suum diceret, partem dumtaxat iudicio persequi: sed in utraque causa humanius facturus videtur praetor, si actorem compulerit ad accipiendum id quod offeratur, cum ad officium eius pertineat lites deminuere.

Dig. 12.1.22

Iulianus 4 ex minic.

Vinum, quod mutuum datum erat, per iudicem petitum est: quaesitum est, cuius temporis aestimatio fieret, utrum cum datum esset an cum litem contestatus fuisset an cum res iudicaretur. sabinus respondit, si dictum esset quo tempore redderetur, quanti tunc fuisset, si dictum non esset, quanti tunc fuisset, cum petitum esset. interrogavi, cuius loci pretium sequi oporteat. respondit, si convenisset, ut certo loco redderetur, quanti eo loco esset, si dictum non esset, quanti ubi esset petitum.

Dig. 12.1.23

Africanus 2 quaest.

Si eum servum, qui tibi legatus sit, quasi mihi legatum possederim et vendiderim, mortuo eo posse te mihi pretium condicere iulianus ait, quasi ex re tua locupletior factus sim.

Dig. 12.1.24

Ulpianus l.S. pand.

Si quis certum stipulatus fuerit, ex stipulatu actionem non habet, sed illa condicticia actione id persequi debet, per quam certum petitur.

Dig. 12.1.25

Ulpianus l.S. de off. consularium

Creditor, qui ob restitutionem aedificiorum crediderit in pecuniam quam crediderit privilegium exigendi habebit.

Dig. 12.1.26

Ulpianus 5 opin.

Si pecuniam militis procurator eius mutuam dedit fideiussoremque accepit, exemplo eo quo si tutor pupilli aut curator iuvenis pecuniam

alterutrius eorum creditam stipulatus fuerit, actionem dari militi cuius pecunia fuerit placuit.

Dig. 12.1.27

Ulpianus 10 ad ed.

Civitas mutui datione obligari potest, si ad utilitatem eius pecuniae versae sunt: alioquin ipsi soli qui contraxerunt, non civitas tenebuntur.

Dig. 12.1.28

Gaius 21 ad ed. provinc.

Creditor, qui non idoneum pignus accepit, non amittit exactionem eius debiti quantitatis, in quam pignus non sufficit.

Dig. 12.1.29

Paulus 4 ad plaut.

Si institorem servum dominus habuerit, posse dici iulianus ait etiam condici ei posse, quasi iussu eius contrahatur, a quo praepositus sit.

Dig. 12.1.30

Paulus 5 ad plaut.

Qui pecuniam creditam accepturus spondit creditori futuro, in potestate habet, ne accipiendo se ei obstringat.

Dig. 12.1.31pr.

Paulus 17 ad plaut.

Cum fundus vel homo per conditionem petitus esset, puto hoc nos iure uti, ut post iudicium acceptum causa omnis restituenda sit, id est omne, quod habiturus esset actor, si litis contestandae tempore solutus fuisset.

Dig. 12.1.31.1

Paulus 17 ad plaut.

Servum tuum imprudens a fure bona fide emi: is ex peculio, quod ad te pertinebat, hominem paravit, qui mihi traditus est. sabinus cassius posse te mihi hominem condicere: sed si quid mihi abesset ex negotio quod is gessisset, invicem me tecum acturum. et hoc verum est: nam et iulianus ait videndum, ne dominus integram ex empto actionem habeat, venditor autem condicere possit bonae fidei emptori. quod ad peculiare nummos attinet, si exstant, vindicare eos dominus potest, sed actione de peculio tenetur venditori, ut pretium solvat: si consumpti sint, actio de peculio evanescit. sed adicere debuit iulianus non aliter domino servi venditorem ex empto teneri, quam si ei pretium solidum et quaecumque, si cum libero contraxisset, deberentur, dominus servi praestaret. idem dici debet, si bonae fidei possessori solvissem, si tamen actiones, quas adversus eum habeam, praestare domino paratus sim.

Dig. 12.1.32

Celsus 5 Dig.

Si et me et titium mutuam pecuniam rogaveris et ego meum debitorem tibi promittere iusserim, tu stipulatus sis, cum putares eum titii debitorem esse, an mihi obligaris? subsisto, si quidem nullum negotium mecum contraxisti: sed propius est ut obligari te existimem, non quia pecuniam tibi credidi (hoc enim nisi inter consentientes fieri non potest): sed quia pecunia mea ad te pervenit, eam mihi a te reddi bonum et aequum est.

Dig. 12.1.33

Modestinus 10 pand.

Principalibus constitutionibus cavetur, ne hi qui provinciam regunt quive circa eos sunt negotientur mutuamve pecuniam dent faenusve exercent.

Dig. 12.1.34pr.

Paulus 2 sent.

Praesidis provinciae officiales, quia perpetui sunt, mutuam pecuniam dare et faenebrem exercere possunt.

Dig. 12.1.34.1

Paulus 2 sent.

Praeses provinciae mutuam pecuniam faenebrem sumere non prohibetur.

Dig. 12.1.35

Modestinus 3 resp.

Periculum nominum ad eum, cuius culpa deterius factum probari potest, pertinet.

Dig. 12.1.36

Iavolenus 1 epist.

Pecuniam, quam mihi sine condicione debebas, iussu meo promisisti attio sub condicione: cum pendente condicione in eo statu sit obligatio tua adversus me, tamquam sub contrariam condicionem eam mihi spondidisti, si pendente condicione petam, an nihil acturus sum? respondit: non dubito, quin mea pecunia, quam ipse sine condicione stipulatus sum, etiam si condicio in persona atii, qui ex mea voluntate eandem pecuniam sub condicione stipulatus est, non extiterit, credita esse permaneat (perinde est enim, ac si nulla stipulatio intervenisset): pendente autem causa condicionis idem petere non possum, quoniam, cum incertum sit, an ex ea stipulatione deberi possit, ante tempus petere videor.

Dig. 12.1.37

Papinianus 1 def.

Cum ad praesens tempus condicio confertur, stipulatio non suspenditur et, si condicio vera sit, stipulatio tenet, quamvis tenere contrahentes

condicionem ignorent, veluti " si rex parthorum vivit, centum mihi dari spondes?" eadem sunt et cum in praeteritum condicio confertur.

Dig. 12.1.38

Scaevola 1 quaest.

Respiciendum enim esse, an, quantum in natura hominum sit, possit scire eam debitu iri.

Dig. 12.1.39

Papinianus 1 def.

Itaque tunc potestatem condicionis optinet, cum in futurum confertur.

Dig. 12.1.40

Paulus 3 quaest.

Lecta est in auditorio aemilii papiniani praefecti praetorio iuris consulti cautio huiusmodi: " lucius titius scripsi me accepisse a publico maevio quindecim mutua numerata mihi de domo et haec quindecim proba recte dari kalendis futuris stipulatus est publicus maevius, sponendi ego lucius titius. si die supra scripta summa publico maevio eive ad quem ea res pertinebit data soluta satisve eo nomine factum non erit, tunc eo amplius, quo post solvam, poenae nomine in dies triginta inque denarios centos denarios singulos dari stipulatus est publicus maevius, sponendi ego lucius titius. convenitque inter nos, uti pro maevio ex summa supra scripta menstruos refundere debeam denarios trecenos ex omni summa ei heredive eius. " quaesitum est de obligatione usurarum, quoniam numerus mensium, qui solutioni competebat, transierat. dicebam, quia pacta in continenti facta stipulationi inesse creduntur, perinde esse, ac si per singulos menses certam pecuniam stipulatus, quoad tardius soluta esset, usuras adiecisset: igitur finito primo mense primae pensionis usuras currere et similiter post secundum et tertium tractum usuras non solutae pecuniae pensionis crescere nec ante sortis non solutae usuras peti posse quam ipsa sors peti potuerat. pactum autem quod subiectum est quidam dicebant ad sortis solutionem tantum pertinere, non etiam ad usurarum, quae priore parte simpliciter in stipulationem venissent, pactumque id tantum ad exceptionem prodesse et ideo non soluta pecunia statutis

pensionibus ex die stipulationis usuras deberi, atque si id nominatim esset expressum. sed cum sortis petitio dilata sit, consequens est, ut etiam usurae ex eo tempore, quo moram fecit, accedant, et si, ut ille putabat, ad exceptionem tantum prodesset pactum (quamvis sententia diversa optinuerit), tamen usurarum obligatio ipso iure non committetur: non enim in mora est is, a quo pecunia propter exceptionem peti non potest. sed quantitatem, quae medio tempore colligitur, stipulamur, cum condicio exstiterit, sicut est in fructibus: idem et in usuris potest exprimi, ut ad diem non soluta pecunia quo competit usurarum nomine ex die interpositae stipulationis praestetur.

Dig. 12.1.41

Africanus 8 quaest.

Eius, qui in provincia stichum servum kalendario praeposuerat, romae testamentum recitatum erat, quo idem stichus liber et ex parte heres erat scriptus: qui status sui ignarus pecunias defuncti aut exegit aut credidit, ut interdum stipularetur et pignora acciperet. consulebatur quid de his iuris esset. placebat debitores quidem ei qui solvissent liberatos esse, si modo ipsi quoque ignorassent dominum decessisse. earum autem summarum nomine, quae ad stichum pervenissent, familiae herciscundae quidem actionem non competere coheredibus, sed negotiorum gestorum dari debere. quas vero pecunias ipse credidisset, eas non ex maiore parte, quam ex qua ipse heres sit, alienatas esse: nam et si tibi in hoc dederim nummos, ut eos sticho credas, deinde mortuo me ignorans dederis, accipientis non facies: neque enim sicut illud receptum est, ut debitores solventes ei liberentur, ita hoc quoque receptum, ut credendo nummos alienaret. quare si nulla stipulatio intervenisset, neque ut creditam pecuniam pro parte coheredis peti posse neque pignora teneri. quod si stipulatus quoque esset, referret, quemadmodum stipulatus esset: nam si nominatim forte titio domino suo mortuo iam dari stipulatus sit, procul dubio inutiliter esset stipulatus. quod si sibi dari stipulatus esset, dicendum hereditati eum adquisisse: sicut enim nobismet ipsis ex re nostra per eos, qui liberi vel alieni servi bona fide serviant, adquiratur, ita hereditati quoque ex re hereditaria adquiri. post aditam vero a coheredibus hereditatem non aequè idem dici potest, utique si scierint eum sibi coheredem datum, quoniam tunc non possunt videri bonae fidei possessores esse, qui nec possidendi animum habent. quod si proponatur coheredes eius id ignorasse, quod forte ipsi quoque ex necessariis fuerint,

potest adhuc idem responderi: quo quidem casu illud eventurum, ut, si suae condicionis coheredes iste servus habeat, invicem bona fide servire videantur.

Dig. 12.1.42pr.

Celsus 6 Dig.

Si ego decem stipulatus a titio deinceps stipuler a seio, quanto minus a titio consequi possim: si decem petiero a titio, non liberatur seius, alioquin nequicquam mihi cavetur: at si iudicatum fecerit titius, nihil ultra seius tenebitur. sed si cum seio egero, quantumcumque est quo minus a titio exigere potuero eo tempore, quo iudicium inter me et seium acceptum est, tanto minus a titio postea petere possum.

Dig. 12.1.42.1

Celsus 6 Dig.

Labeo ait, cum decem dari curari stipulatus sis, ideo non posse te decem dare oportere intendere, quia etiam reum locupletiolem dando promissor liberari possit: quo scilicet significat non esse cogendum eum accipere iudicium, si reum locupletem offerat.